

a t. szerk. ur praecedens gyanánt felhoz, nem hasonlít tökéletesen a mi esetünkhöz, bár amarra nézve is a hozott ítélet nem felel meg az igazságnak. A praecedens esetben t. i. a gyermeket, az elfogadott római jogelv szerint: „Pater est, quem nuptiae demonstrant“, mint *tényleg* keresztény atyától származott magzatnak tekinthette az ítélő hatóság: mert hisz az ő atyjának elismert egyén már 4 évvel születése előtt keresztelkedett ki és ha csakugyan még tovább is tisztességes házasságban élt volna nejével, úgy a kérdéses gyermek bizonyosan keresztény férfiú sarja lenne. Ellenben a mi esetünkben a gyermek *tényleg* egy zsidó törvényes házasságban élt zsidó atyától származott és így a figyermek is, bár az atya keresztény lón, zsidó marad, minthogy az 1868 ik évi LIII. törv. cikk 14 §-a csak a keresztény vegyesvallásúvá vált házasságot, nem pedig a vegyes zsidó keresztény házasság viszonyosságát szabályozza. Végül még bátor vagyok azon tételét rectificálni, hogy a zsidó törvény szempontjából egy zsidó nő gyermeke csak akkor zsidó, midőn az atya is zsidó volt a megfogamzás idején. Ez nem áll; mert egy zsidó nőnek gyermeke a mi törvényünk szerint még akkor is zsidó, midőn az atya nemcsak kikeresztelkedett zsidó, hanem született keresztény! (L. Eben ház. 4. cikk 19. §.)

Arad, 1889. márcz. 14-én.

Hitrokoni üdvözlettel

Dr. Rosenberg Sándor,

aradi főrabbi.

Igazolásul.

Dr. *Elsas* Bernát urtól, a budapesti országos rabbi-képző-intézet növendékétől a következő levelet vesszük:

ritka műveltséggel bir s nagyon tartózkodó az elismerés és tapsok osztásában.

Az elmúlt év őszén Fáy Szeréna újból visszatért a fővárosba, s ott hagyta fényes sikerének színhelyét. Ezóta *Hunyady* Margit, a vidék legjelesebb színésznője foglalja el helyét a kolozsvári színpadon. Mint *Melinda* lépett fel Katona „Bánk-bánjában“ újból a főváros közönség előtt, mely ismét meggyőződhetett, hogy a művésznő tehetsége mily fokozatosan izmosodik, hangjának érczes volta, tömörsége növekszik, szóval oly uton halad, melyen idővel méltón hasonlíthatjuk majd össze *Jászai* Marival, a nemzeti színház nagynevű tragikájával.

És most még néhány szót a művésznő személyéről. Hogy milyen nemes lélek lakozik benne, azt csak az tudja méltányolni, a ki a művésznő családi életét ismeri. Nemcsak, hogy özvegyanyjának gyámolítója, de igaz testvéri szeretettel gondoskodott nővéreinek tanításáról, kiképzetéséről is. Lelke nemeségéhez, szívjóságához csatlakozik még egy szép tulajdonsága: páratlan szerénysége. Ezt legjobban illusztrálják az alábbi sorok. Midőn elhatároztuk, hogy

Tekintetes Szerkesztő Ur!

Hornyik ur támadása fölött napirendre akartam térni, de miután a t. szerkesztőség H. urnak felolvasásom ellen emelt vádját helybenhagyta, sőt ismételte, kötelességemnek tartom azt, mint inszinuációt határozottan visszautasítani. Felolvasásom keretében tisztán és határozottan fejtettem ki az állásponantom és magam azon fölfogást, mely az énekek énekében az érzékiség *durva* kifejezését látja, mint képtelent *perhorreskáltam*.

Azon osztatlan tetszés, a melylyel felolvasásomat nemcsak a női hallgatóság, hanem annak minden tagja, még pedig tisztos öreg férfiak is, — a kiket elég nagy számban volt szerencsém hallgatóságom közé számítani — fogadták, meggyőzött engem arról, hogy az illő komolyságról egy perczig sem feledkeztem meg. Ha daczára annak H. urnak „pikáns“-nak tetszett az énekek énekének egyes részlete, ez csak szomorú világot vet erkölcsi érzületére, izlésére és műveltségi fokára. Egy antik műremek szépségeit csak művelt és finom izlésű közönség méltányolja és bámulja, a paraszt tán szégyenkezve lesüti szemét, de csak egy teljesen frivol gondolkozású ember kiáltja: „Nem! Ez a „Magyar Figaró“-ba való.“ — Ez feleletem Hornyik ur levelére; a t. szerkesztő urral szemben pedig legyen szabad a n. é. közönség fölvilágosítására következőket felemlítenem:

A tek. szerkesztő ur kérésemre, hogy a felolvasásom ellen intézett vádját igazolja, negyvennégy lapra terjedő dolgozatomból három, mond három, rövid verset — a melyet az eredetinek hű fordításaként közöltem — és csupán csak ennyit jelölt ki mint olyant, a mi okot adott arra, hogy ő a felolva-

a jeles művésznő életrajzát közléteszük, hozzája fordultunk azon kéréssel, hogy küldjön adatokat, melyek művészi pályájára vonatkoznak. Erre a művésznő többek között így válaszolt: „A legnagyobb önzés mellett sem vagyok képes magamról valami nagyot mondhatni. Ha figyelemmel kísérték haladásomat, sőt tanui is lehettek annak, hiszen itt voltam önök előtt, akkor kérem, legyenek erős és szigorú bírám, mert az igazság a földolog. Ha az ég úgy akarja, harmincz év múlva talán bátran leirhatom egész életemet és pályafutásomat. Addig sok keserüséget és sok dicsőséget fogok szerezni, mert egész életemet a művészetnek szentelem. Eddig csak a buzgóság és szorgalom volt meg, a többi csak ezután következik.“

Adtuk a művésznő levelét, de csak részben teljesíthettük kívánságát. Igazságosak voltunk, de pályafutásának történetét, a melyről ő azt állítja, hogy csak harmincz év múlva lesz érdemes a megírásra, már most közöljük, mert fényes tehetségével már rég kivívta a „művésznő“ nevet, az elismerés bábérjait.

sásomat megbotránoztatóknak jelentse ki. Ezek a IV. f. 5. verse és a VII. f. 3. és 4-ik versei, a melyeket midőn az énekek énekének fordítását közöltem, a felolvasásomban szintén idéztem. És ezeket az énekek énekéből vett verseket nevezi a t. szerkesztő ur megbotránoztatóknak, vagy pláne obscoeneknek?

Nem akarok e helyt a t. szerkesztő urral felelni, de kijelentem, hogy az énekek éneke bármely részének és kifejezésének ilyen felfogása ellen határozottan tiltakozom és tiltakoztam felolvasásom keretében is, és egyszersmind kijelentem, hogy *az a halatlan szentségtörés*, ha a szentírás bármely részét vagy egy kifejezését is a ponyva-irodalom egy termékével párhuzamba merik állítani.

Ha az énekek énekét aesthetikai szempontból tárgyaltam és betűszerinti értelmében vettem, azt mint a tudomány embere tettem, és tudományos meggyőződésemet mint papjelölt sem átallom kimondani.

Ezeket tartottam szükségesnek felvilágosításul a n. é. közönség tudomására hozni, mely a tények illetén megállapítása után világosan megítélheti, hogy mennyire volt alapos és jogos a felolvasásom ellen intézett támadás. Különben nemsokára maga a n. é. közönség lesz illetékes felolvasásom fölött ítéletet mondani, mert a „Neuzeit“ t. szerkesztősége kijelentése szerint folyóirata hasábjain be fogja mutatni.

Soraimnak becses lapjában való közzétételéért előre is köszönetet mondva, maradtam stb.

Dr. Elsas Bernát,

a „Hohelied“ felolvasója.

Mi volt a kifogás, tisztelt rabbijelölt ur, és mit igazol Ön? Kifogásolta Hornyik István, református papnövendék ur, és mi kifogását tökéletesen igazolt-nak találtuk, hogy Ön, leendő zsidó pap létére, nyilvános előadásban kijelentette, hogy a szentírás egy könyvét, *melynek első sora megnevezi a szerzőt*, nem az irta, ki ott szerzőként meg van nevezve. Tette-e ezt rabbijelölt ur, vagy nem? Igenis tette, és nem is tagadja, hogy tette.

Kifogásoltuk, hogy Ön felolvasásában kijelentette, miszerint nem áll, hogy az „Énekek-Éneke“ más, magasabb, szentebb eszméknek a héja, mint az, mit a könyv elénk tár; kifogásoltuk, hogy Ön, leendő zsidó pap létére, minden tradíció ellenére kijelentette, hogy az „Énekek-Éneke“ tisztán a szerelem, a férfi és nő közti szerelemnek a hymnusa. Tette-e ezt, rabbijelölt ur, vagy nem? Igenis tette, és nem is tagadja, hogy tette.

Kifogásolta Hornyik István ur, és ebbeli nézetét is tökéletesen osztottuk, hogy megbotránoztató volt, hogy Ön, miután kijelentette, hogy az „Énekek-Éneke“ mást, mint szerelmi nyilatkozatokat nem tartalmaz, a szentség leplét tehát lerántotta róla, felol-

vasott a könyvből oly részeket is, melyek minden ártatlan fiatal leánynak — s ilyen nagy számmal volt felolvasásánál — kell, hogy arczába kergessék a szégyenpirt. Tette-e ezt, rabbijelölt ur, vagy nem? Igen is tette, hanem tagadja, hogy a felolvasott helyek olyanok volnának, melyek hallatára a szüziességnek le kellene sütnie a szemét.

Nagyrabecsüljük ártatlan felfogását, de ha a biblia felfogásában roppant előrehaladt is, tisztelt doktor ur, e tekintetben egy egész századdal hátra van még. A „rég jó időkben“ a szószéken is oly kitételekkel élhetett a pap, miket ma tisztességes hölgyek társaságában férfinak használnia nem szabad. De Ön ezt tagadhatja, azért — bármi nehezen határoztuk el magunkat erre — ide iktatunk egyet ama versekből, miket Ön felolvasott. Biróvá tesszük mi is a közönséget, szabad-e jóizlésü embernek társaságban, melyben nők és fiatal leányok is vannak, ilyeneket felolvasni.

A 6. fejezet 3. versében a szerelmes pásztorfiu — az Ön magyarázata szerint szenvedélye fellángolása közben — így szól a szép Sulamithoz:

„Köldököd kerek serleg, arányt nem nélkülöző; hasad buzadomb rózsákkal körülvéve.“

Felolvasta-e ezt, tisztelt rabbijelölt ur, és az erre következő verset is, melyben a szép leány mellén levő két kidomborodást 2 ikerözikéhez hasonlítja a deli pásztorfiu? Igenis felolvasta, asszonyok és leányok előtt. Hisz Ön maga is ezeket a verseket jelöli meg azoknak, melyeket megbotránoztatóknak mondtunk. Ha mindezt tette, tisztelt rabbijelölt ur, és Ön nem is tagadja, hogy tette: nem értjük, mit akar igazolni felszólalásában?

Ön antik művekről szól. Tisztelet, becsület aesthetikai felfogásának, de az antik műremek rég megszűnt a vallásnak tárgya lenni, és a meddig az volt, a hívő pogány Appollohoz, vagy Hárához nem mint a szép idomu meztelen férfihoz, vagy asszonyhoz közeledett, hanem az istenséghez, melyet az jelképezett. Az „Énekek-Éneke“ben érzéki szerelemvágynak a kifejezését olvassuk, de mert tudtuk és 3 év ezredóta ez a hit, hogy szent és magasztos eszméknek a rejtője, nem ütközött meg senki sem abban, hogy a szent könyvek közé sorozták, sőt, mert Izrael viszonyát az Istenhez látták benne visszaadva, a legszentebbnek mondták a szent könyvek közt. A ki már most ezt a könyvet más eszmét nélkülöző, pusztá szerelmi ömlengéseként állítja oda, a *szentségtörést*, ufam, az követi el. Különben nem hisszük azt sem, hogy Ön valamely muzeumban, vagy műcsarnokban a fiatal leányokat és asszonyokat épen meztelen férfiszobrokra fogja figyelmeztetni.

Tudományos meggyőződését — írja Ön — mint papjelölt sem átallja kimondani. Helyes. De ha ez a tudományos meggyőződés olyan, hogy lerombolja a

hitet, akkor On, ha egyáltalán ad valamit meggyőződésre, a hit hirdetője nem lehet. Mert, és ezt tudományos meggyőződése is koncedálja talán zsidó pap hit nélkül: nonsens. A tétel ugyanis nem úgy áll, tisztelt rabbijelölt ur, hogy: ha pap vagy, higgy, hanem így: *ha nem hiszsz, ne légy pap.*

Szabolcsi Miksa.

Az Ullmannok.

Tekintetes Szerkesztő Ur!

Örömmel és gyönyörrel olvastam becses lapja utolsó számában a fentirt cím alatt közzétett érdekes és szép cikkét. Örvedetes és lélekemelő az, ha látjuk, egy valóban nemes család mint emelkedett becsületesség, szorgalom, munka és kitartás által az ország előkelő családjai közé, és hogy ezen külföldről beszármazott család a magyar szabadságharcznak mennyi harczost, mindmegannyi hőst, adott. És ez az tulajdonképen, miért első sorban felszólalok.

Tisztelt szerkesztő ur a most magyar nemessé lett Ullmann M. Gy.-nek csak két testvérét sorolta fel, kik a szabadságharcban elvérzettek, pedig volt még egy harmadik is, *Benjámín* a legifjabb, ki alig 17 éves korában a Kossuth-vadászok közé vétette fel magát és ki a temesvári csatában hősi halált halt. A testvérek ennél fogva nem öten, hanem hatan voltak. A zentai rabbi, kit, mellesleg mondva, nem Ullmann Adolfnak, hanem Ignácznak (Iszrl) hívtak, meggyilkoltatása előtti szombat a legnemesebb hazafiságtól áradó beszédet tartott és felszólította hivat, sorakozzanak a magyarok ügye körül, mert az gyáva és a zsidó névre érdemtelen, ki hazájáért meghalni nem kész. Nem a szerbek, hanem a rácok ölték meg. Az embertelenek a nyakát szegték el és reggeltől estig nézték iszonyu kinlódását. Mert csak az nap este 6 órakor halt meg.

Hat hétig feküdt a többi meggyilkolt zsidókkal — ezek közt az adai és most Jeruzsalembe lakó rabbinak nagyon jámbor atyjával, és ez volt az, kinek, fia láttára, nyelvét kiszakították — egy közös sirban és csak hat hét után exhumálták és külön-külön sirba temették. Megboldogult atyám, az akkori szegedi rabbi, tartotta a gyászbeszédet fölöttük.

Én, (akkor 9 éves gyermek) jelen voltam ez általános nagy gyásznál, mely emlékezetemben soha ki nem törülhető benyomást hagyott hátra. Sirni láttam akkor egy egész várost.

Még csak azt akarom megjegyezni, hogy Ullmann M. Gy. és boldogult Ullmann Károly C. (Sándor, Lajos és Imre atyja) ép úgy mint a zentai martyr, Mór, a hős katonaeorvos, a nem rég elhalálozott József és az általam fel-említett Benjámín nem Zalmennak, a Bajorországból bevándorolt testvérek egyikének, hanem Zachariásnak, Zalmen fiának, voltak a gyermekei.

Maradtam stb.

Dr. Bak Israel.

TÁRZA.

A HÁZALÓ ÉS FIA.

EREDETI BESZÉLY.

Az «Egyenlőség» számára írta: *Viola Miksa.*

(Folytatás).

(5)

Károly még jóformán föl sem ocsudott abból a zavarból, melybe a leánynak tulságos bizalmaskodása hozta, midőn Hotberger Gábor ur maga is belépett a szobába. Legfőlebb 48 éves lehetett, s mint látszott, még igen sokat adott magára. Szakállát rendkívül gondosan ápolta, meglehetősen választékosan öltözködött és bizonyos hetykeséggel hordta orrán aranykeretű csiptetőjét.

— Jó napot, doktor ur, — szólt szívélyesen Károlyhoz, oly hangon, mintha benső barátságban volnának egymással. — Végre hát eljött hozzám. Tudtam, hogy nem fog örökké kerülni. Hogy van, kedves jó doktor ur? Természetesen jól, habár egy hét múlva szigorlata lévén, talán kissé huzamosabb ideig kell a könyv mellett ülnie. Nagyon érdeklődöm iránta, doktor ur, el kell beszélnie, mint megy a sora.

S épen a szobába lépő leánya felé fordulva, így szólt:

— Berta, hozass fel egy palaczk bort. Tudod, azokból a porlepte, aranyos feliratu palaczkokból. Hozz be néhány szivart is a kis dobozból, aztán hagyj magunkra. A férfiak szeretnek egyedül lenni.

Ekkor végre egy kis szünet állt be a házigazda szóözüben, melyet Károly sietett felhasználni, kijelentvén, hogy bár rendkívül örül az ismeretségnek, nem csevegni, hanem igen komoly dologban jött.

Időközben azonban behozták a bort és a szivart. Hotberger kibontotta a palaczkot s két poharat megtöltvén, az egyiket odanyujtá Károlynak és így szólt:

— Így ni; most már kóstolja meg ezt a borocskát. Arany, tiszta, szinarany a javából, megfizethetlen, mondhatom. Mit gondol, mennyi pénzembe kerül egy ilyen palaczk bor? Száz forintomba, becsületszavamra kerek száz forintomba. Hogyan? kissé drága? Az ám, de kénytelen voltam venni. Képzelve, doktor ur, egy bárónak ezer forintot kölcsönöztem; nemsokára lefoglalták mindenét és amit az ezer forintomért kaptam, nem más, mint tiz üveg ilyen bor, Nos, nem egy százasomba került-e palaczkja?

Károly kijelentette, hogy elhiszi, de ő egy üzleti ügy lebonyolítása végett jött.

— Üzleti ügy? — szólt kérdőleg Hotberger. — Eh, ki beszél mindig csak az üzletről? Édes jó doktor ur, igya ki poharát, igya ki, nem mindennap juthatni ilyen néhány csepphez.